

ПРОЕКТ!

МОТИВИ **към проект на Закон за изменение и допълнение** **на Гражданския процесуален кодекс**

1. Причини, които налагат приемането на проекта на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс

Приемането на законодателните промени се налага от необходимостта от осигуряване на гладкото и правилно функциониране на общото европейско пространство на правосъдие при зачитане на различните правни системи и традиции на държавите членки, което е от жизненоважно значение за Европейския съюз. Съюзът си е поставил за цел създаването, поддържането и развитието на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което са гарантирани свободното движение на хора и достъпът до правосъдие. За постигането на тези цели следва да бъдат предвидени правни процедури, така че да се улеснят сътрудничеството между съдебните и административните органи и изпълнението на решения по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици. Необходимо е да се засили взаимното признаване на решения по гражданскоправни въпроси, да се опрости достъпът до правосъдие и да се подобри обменът на информация между органите на държавите членки.

Настоящият проект на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс (ЗИД ГПК) се отнася до особените правила относно производството по граждански дела при действието на правото на Европейския съюз, уредени в част седма на Гражданския процесуален кодекс (ГПК).

Ангажиментът за осигуряване на прилагането на Регламент (ЕС) 2019/1111, Регламент (ЕС) 2020/1783 и Регламент (ЕС) 2020/1784 произтича и от Плана за действие за 2023г. с мерките, произтичащи от членството на Република България в Европейския съюз, приет с решение № 57 на Министерския съвет от 25 януари 2023 г. (мярка № 191).

Законопроектът осигурява условия за прилагане на разпоредбите на:

- Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства), (ОВ, L 405/1 от 2 декември 2020), наричан по-нататък „Регламент (ЕС) 2020/1783“;

- Регламент (ЕС) 2020/1784 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“) (ОВ, L 405/40 от 2 декември 2020), наричан по-нататък „Регламент (ЕС) 2020/1784“;

- Регламент (ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечение на деца (ОВ, L 178/1 от 2 юли 2019), наричан по-нататък „Регламент (ЕС) 2019/1111“.

2. Правила във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) 2020/1783

Регламент (ЕО) № 1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 г. относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела е отменен изрично с Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства). Регламент (ЕС) 2020/1783 има за цел да подобри ефективността и бързината на съдебното производство чрез опростяване и рационализиране на механизмите за сътрудничество при събирането на доказателства при трансгранични производства, като същевременно спомага за намаляване на забавянията и на разходите на физическите лица и предприятията. Очаква се, че осигуряването на по-голяма правна сигурност и опростени съдебни процедури ще насърчи физическите лица и предприятията да участват в трансгранични сделки, като по този начин ще се стимулира търговията в рамките на Европейския съюз, а оттам и функционирането на вътрешния пазар.

Новите изисквания на Регламент (ЕС) 2020/1783 се прилагат, считано от 1 юли 2022 г.

В тази връзка в Глава петдесет и шеста на ГПК, наименованието и разпоредбите на чл. 614 – 618 от Раздел II са актуализирани съобразно приложимия Регламент (ЕС) 2020/1783.

Съгласно измененията на чл. 616, ал. 1 ГПК, директно събиране на доказателства в друга държава членка се извършва от съда или от определено от съда лице, разпоредбата на чл. 614 е съответно актуализирана, а тази на чл. 615 е отменена.

Съгласно член 3, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2020/1783, исканията до компетентният съд на друга държава членка да събере доказателство се предават от съда, пред който производството е започнато или е предстоящо („молецния съд“), директно на компетентния съд на друга държава членка („замоления съд“). За изпълнение на разпоредбите на регламента, в чл. 617 ГПК се определят компетентните органи по чл. 3, параграф 1 и чл. 4, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2020/1783. Съгласно чл. 617, ал. 1 ГПК исканията за събиране на доказателства в Република България се отправят до районния съд, в чийто район ще се извършва събирането.

Регламент (ЕС) 2020/1783 (член 4, параграф 3) изисква още всяка държава членка да определи централен орган или един или повече компетентни органи, които да отговарят за вземане на решения по направените искания съгласно член 19. Съгласно предвижданията на чл. 617, ал. 2 ГПК, компетентен да разреши и окаже практическа помощ при директно събиране на доказателства по чл. 19 от Регламент (ЕС) 2020/1783 в Република България е окръжният съд, в чийто район ще се извършва директното събиране.

3. Правила във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) 2020/1784

Регламент (ЕС) 2020/1784 изрично отменя действието на Регламент (ЕО) № 1393/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2007 г. относно връчване в държавите-членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета. Приемането на Регламент (ЕС) 2020/1784 е обосновано с необходимостта допълнително да се подобри и ускори предаването и връчването на съдебни и извънсъдебни документи между държавите членки по граждански и търговски дела, като в същото време се гарантира високо ниво на сигурност и защита на предаването на такива документи, предоставят се гаранции за правата на адресатите и се защитават неприкосновеността на личния живот и личните данни. Регламентът има за цел да подобри ефективността и

бързината на съдебните процедури чрез опростяването и рационализирането им по отношение на връчване на съдебни и извънсъдебни документи в Съюза, като същевременно спомага за намаляване на забавянията и на разходите за физическите лица и предприятията. Предоставянето на по-голямата правна сигурност и на опростени съдебни процедури ще насърчи физическите лица и предприятията да участват в трансгранични сделки, като по този начин ще се стимулира търговията в рамките на Съюза, а оттам и функционирането на вътрешния пазар.

Новите изисквания на Регламент (ЕС) 2020/1784 се прилагат, считано от 1 юли 2022 г.

В тази връзка разпоредбите на чл. 608 – чл. 613а в глава петдесет и шеста, раздел I на Гражданския процесуален кодекс, са приведени изцяло в съответствие с правилата на Регламент (ЕС) 2020/1784 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“). Посочените в чл. 608, чл. 609, чл. 613 и чл. 613а ГПК разпоредби на Регламент (ЕО) № 1393/2007, които вече са неприложими, са изменени с оглед създаване на условия за прилагане на съответните разпоредби на Регламент (ЕС) 2020/1784.

Съгласно чл. 3, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2020/1784, всяка държава членка определя държавни длъжностни лица, органи или други лица, които са компетентни да изпращат съдебни и извънсъдебни документи за връчване в друга държава членка („предаващи органи“), а съгласно параграф 2 - длъжностни лица, органи или други лица, които са компетентни да получават съдебни и извънсъдебни документи от друга държава членка („получаващи органи“).

В съответствие с тези изисквания, в чл. 611 са определени компетентните органи по чл. 3, параграф 1 и чл. 3, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2020/1784.

С допълнение в чл. 611, ал. 2 ГПК изрично се предвижда предаващ орган при връчване в чужбина на извънсъдебни документи, наред с районния съд, да бъде и съдебният изпълнител.

С допълнението в чл. 611, ал. 3 се урежда ново правило за връчване при неуспешен опит за връчване на посочения адрес - получаващият орган прави служебна проверка за адреса на получателя и ако е необходимо, препраща искането до районния съд, в чийто район трябва да се извърши връчването.

Компетентни органи по чл. 7, параграф 1, б. „а“ от Регламент (ЕС) 2020/1784 са определени с изменение в чл. 612. По искане за установяване на адреса на получателя на документ компетентен е районният съд, за чийто район са предоставени данни за адреса. Когато не са предоставени данни за адрес, компетентен е Софийският районен съд.

4. Правила във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) 2019/1111

С Регламент (ЕС) 2019/1111 се установяват единни правила за компетентност при развод, законна раздяла и обявяване на брака за недействителен, както и при спорове относно родителската отговорност с международен елемент. Той улеснява свободното движение на решения, както и на автентични документи и определени споразумения в рамките на Съюза, като предвижда разпоредби относно тяхното признаване и изпълнение в държавите членки. Прогласява правото на детето да му бъде предоставена възможност да изрази своето мнение по производства, които се отнасят до него, и също така съдържа разпоредби, допълващи Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца („Хагската конвенция от 1980 г.“) в отношенията между държавите членки.

Регламент (ЕС) 2019/1111 е преработен вариант на Регламент (ЕС) № 2201/2003, като са подобрени, допълнени и доразвити правилата, осигуряващи разпределението на компетентността между съдилищата на държавите членки по делата за развод, за родителската отговорност и за връщане на дете при международно отвлечение, признаването и изпълнението на постановените по тези дела съдебни решения и сътрудничеството между съдилищата и централните органи.

Регламентът съдържа нови правила за връщане на дете при международно отвлечение, които се прилагат от държавите членки в допълнение към правилата на Хагската конвенция от 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца. Конвенцията остава основен инструмент за преодоляване на негативните последици от неправомерното прехвърляне или задържане от родител на дете извън държавата на неговото обичайно местопребиваване чрез постановяване на решение в срок от 6 седмици за връщане на детето по молба на родителя, който не е давал съгласие за промяна на местопребиваването на детето.

Регламент (ЕС) 2019/1111 се прилага във всички държави членки, считано от 01 август 2022 г.

Изискванията на Регламент (ЕС) 2019/1111 за уреждане на процедури в националното право на държавите членки, необходими за прилагане на определени правила от регламента, се изпълняват чрез съответни изменения и допълнения в Гражданския процесуален кодекс и в Закона за закрила на детето.

4.1. В раздел I на глава петдесет и седма на ГПК се създават чл. 620а, 620б и 620в. Разпоредбите на чл. 620а и чл. 620б уреждат националните процедури за издаването, поправянето и отменянето на удостоверенията, предвидени в Регламент (ЕС) 2019/1111. Съгласно регламента, всяко решение по брачни въпроси, по въпроси на родителската отговорност, за връщане на дете и за временни, включително охранителни мерки, за целите на прякото признаване и изпълнение на решенията, се придружава от съответно удостоверение.

Разпоредбите на чл. 621, ал. 2 и чл. 622 ГПК са съответно актуализирани чрез посочване на приложимия регламент.

Новият чл. 622в урежда правила за прякото изпълнение в България на решение, постановено в друга държава членка. Хипотезите са съобразени с принципите на регламента за премахване на декларацията за изпълняемост или вписване на изпълнение преди изпълнението в държавата членка по изпълнение, зачитане на правото на защита на лицето, срещу което се търси изпълнение чрез възможност да подаде по време на изпълнението молба за отказ за изпълнение на основанията, предвидени в регламента, и правото на ищеца да получи изпълнението възможно най-бързо с прилагане при необходимост на принудителни мерки, без това да доведе до травмиращи детето последици. Предвидено е съдебният изпълнител да може да спре изпълнението, ако то би изложило детето на сериозен риск от физическо или психическо увреждане поради временни трудности, които са възникнали след постановяване на решението, както и процедурата и компетентният съд, който може да се произнесе с отказ за изпълнение, когато сериозният риск е с дълготраен характер.

4.2. Промените, произтичащи от новите правила на Глава III от Регламент (ЕС) 2019/1111, са отразени в предложените изменения и допълнения в разпоредбите на чл. 22а – чл. 22д в глава трета „а“ от Закона за закрила на детето. С новите разпоредби се прецизират и доразвиват правилата, които се отнасят до страните и представителството в съдебното производство пред компетентния български съд, сезиран с молба за връщане на дете, изслушването на детето в съдебното производство и отдаване на дължимото

значение на мнението му в съответствие с неговата възраст и степен на зрялост, събирането на доказателства и сроковете за това, сроковете за произнасяне на съдебно решение, задължението и процедурата за издаване от съда на удостоверенията, предвидени в регламента за целите на изпълнението на решението за връщане на дете. Въведени са нови правила, произтичащи от регламента, за определяне на мерки за контакти на детето с родителя, подал молбата за връщане, за определяне на мерки за закрила на детето по време на съдебното производство, както и на мерки, осигуряващи гарантиране на защитата на детето след неговото връщане, които съдът следва да предвиди в решението за връщане.

Правилата на чл. 22ж и 22н от Закона за закрила на детето, свързани с признаването и изпълнението на решения, постановени съгласно Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата от 1996 г. се отменят и се уреждат в част VIII от ГПК, чрез създаване на глава шестдесет и първа „Особени правила относно производството по граждански дела при действието на международни договори“ с чл. 640, предвид съдържанието и по-подходящото систематично място в кодекса.

В чл. 28а от Закона за закрила на детето се предвижда национална процедура за прилагане на чл. 82 от Регламент (ЕС) 2019/1111 относно настаняване на дете в друга държава членка. Определен е компетентният български орган, който дава съгласие за настаняване на дете в България – районният съд по адреса, където ще се настанява детето, като и кръгът от роднини, за настаняването при които в България няма да се изисква предварителното съгласие, предвидено в чл. 82 от регламента. Посочен е редът за получаване и изпращане на искания и съгласия за настаняване на дете чрез Министерството на правосъдието.

Разпоредбата на чл. 4, т. 13 от Закона за закрила на детето е актуализирана съобразно приложимия Регламент (ЕС) 2019/1111.

Чрез изменение на чл. 6а, ал. 4, т. 4 от Закона за закрила на детето са прецизирани функциите на Министерството на правосъдието като централен орган, с оглед изпълнение на задълженията за сътрудничеството и обмен на информация за деца между държавите членки.

5. Други предложения за изменение и допълнение

Производствата по международни граждански дела са и предмет на уредба от Кодекса на международното частно право (чл. 1, ал. 1, т. 1 КМЧП), поради което в § 21 се предлага въвеждане на специфични правила, отнасящи се само за производствата по международни граждански дела. Предвижда се международната компетентност да се проверява служебно от съда, като съдът се произнесе с определение за наличието или липсата на международна компетентност, включително когато изборът на съд е направен в хода на производството. Целта на направеното предложение е да се укаже на съда, че трябва да вземе отношение по повод на своята международна компетентност към момента на съставяне на доклада и да уведоми страните за това. Посочването в доклада по чл. 146, ал. 1 ГПК и в мотивите на решението по чл. 236, ал. 2 ГПК на основанието за международната компетентност и приложимото право, както и отразяването на избора на съд и на приложимо право в протокола, създават яснота и правна сигурност и предоставят възможност на страните да водят процеса с оглед приложимата правна рамка. Изборът на съд влияе върху въпроса за конкуренцията с възможни производства в други държави-членки (напр. дело със същия предмет за същото дете), поради което трябва да бъде документиран към момента на извършването му.

6. Цели, които се поставят с приемането на проекта на Гражданския процесуален кодекс

С предложените изменения и допълнения на Гражданския процесуален кодекс се цели да се подобри ефективността и бързината на съдебното производство чрез улесняване на механизмите за сътрудничество при събирането на доказателства при трансгранични производства, като същевременно спомага за намаляване на забавянията и на разходите за физическите лица.

Очаква се, че осигуряването на по-голяма правна сигурност и опростени, процедури ще насърчи физическите лица и предприятията да участват в трансгранични сделки, като по този начин ще се стимулира търговията в рамките на Европейския съюз, а оттам и функционирането на вътрешния пазар.

Това ще доведе до:

6.1. Подобряване на ефективността и бързината на съдебното производство чрез опростяване и рационализиране на механизмите за сътрудничество при събирането на доказателства при трансгранични производства.

6.2. Подобряване и ускоряване на предаването и връчването на съдебни и извънсъдебни документи между държавите членки по граждански и търговски дела, при осигуряване на високо ниво на сигурност и защита, гаранции за правата на адресатите и защита неприкосновеността на личния живот и личните данни

6.3. Улесняване на сътрудничеството между съдебните и административните органи и изпълнението на решения по семейноправни въпроси с трансгранични последици и взаимното признаване на решения по гражданскоправни въпроси.

7. Очакваните резултати от прилагането на измененията и допълненията на закона са:

7. 1. Насърчаване на гражданите и бизнеса да участват в трансгранични сделки, а чрез това и стимулиране на търговията в рамките на Европейския съюз и функционирането на вътрешния пазар.

7.2. Осигуряване на достъп до правосъдие на гражданите и бизнеса чрез опростяване и рационализиране на механизмите за сътрудничество при събиране на доказателства, както и при предаване и връчване на съдебни и извънсъдебни документи между държавите членки по граждански и търговски дела.

7.3. По-ефективна защита на правата на лицата и особено на децата в производствата по признаване и изпълнение на решения по семейноправни въпроси с трансгранични последици.

8. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба

Предвидените изменения в проекта на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс не изискват допълнителни разходи/трансфери/други плащания. Предложеният проект на акт не води до въздействие върху държавния бюджет.

В изпълнение на чл. 20, ал. 2 от Закона за нормативните актове и чл. 30б от Устройствения правилник на Министерския съвет и неговата администрация е извършена частична предварителна оценка на въздействието на законопроекта.

Съгласно чл. 26, ал. 3 от ЗНА проектът на акт, заедно с мотивите към него, частичната предварителна оценка на въздействието и становището на дирекция „Модернизация на администрацията“ на Министерския съвет са публикувани на

интернет страницата на Министерството на правосъдието, както и на Портала за обществени консултации към Министерския съвет. На основание чл. 26, ал. 4, изр. първо ЗНА срокът за провеждане на обществени консултации по проекта е 30 дни.

Проектът е съгласуван в съответствие с разпоредбите на чл. 32 от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация. Получените становища, заедно със справка за приетите и неприетите бележки и съображенията за това, са приложени към настоящия доклад.

За постъпилите становища е съставена справка по чл. 26, ал. 5 от Закона за нормативните актове, която е публикувана на интернет страницата на Министерството на правосъдието, както и на Портала за обществени консултации към Министерския съвет.

Относно съответствието на проектозакона с Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и с практиката на Европейския съд по правата на човека, е изготвена справка от Министерството на правосъдието.

9. Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз

Проектът на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс е свързан с прилагането на следните актове на Европейския съюз:

- Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства), (ОВ, L 405/1 от 2 декември 2020);

- Регламент (ЕС) 2020/1784 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“) (ОВ, L 405/40 от 2 декември 2020);

- Регламент (ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечение на деца (ОВ, L 178/1 от 2 юли 2019).

Промените в националното законодателство чрез предложените изменения и допълнения в Гражданския процесуален кодекс произтичат от необходимостта да се осигурят мерки за прилагане на Регламент (ЕС) 2020/1783, Регламент (ЕС) 2020/1784, Регламент (ЕС) 2019/1111 и са в съответствие с тези актове.

Проектът на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс не съдържа разпоредби, транспониращи актове на Европейския съюз, поради което не е приложена таблица за съответствие с правото на Европейския съюз.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.